

Upravljanje visokoškolskom knjižnicom u kontekstu hrvatskog zakonodavnog okvira

Matić, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:116061>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE
STRUČNI STUDIJ JAVNE UPRAVE

Tomislav Matić

**Upravljanje visokoškolskom knjižnicom u kontekstu hrvatskoga
zakonodavnog okvira**

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Marko Šikić

Zagreb, 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Tomislav Matić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Tomislav Matić, v. r.

UPRAVLJANJE VISOKOŠKOLSKOM KNJIŽNICOM U KONTEKSTU HRVATSKOGA ZAKONODAVNOG OKVIRA

Sažetak: Zakonodavni okvir koji definira knjižničnu djelatnost i poslovanje knjižnica u Republici Hrvatskoj čini petnaestak zakona i podzakonskih akata. Knjižnice mogu poslovati kao samostalne ustanove ili kao dio, tj. knjižnice u sastavu druge ustanove, a njihovo poslanje i aktivnosti temelje se upravo na toj strukturalnoj organizaciji. U zakonima, pravilnicima i stručnim standardima posebno su stoga istaknuti propisi koji se tiču upravljanja knjižnicom, što može uključivati upravljanje primjerice knjižničnom građom, uslugama, ljudskim resursima itd. Cilj je ovog rada dati pregled pravnog okvira koji regulira knjižničnu djelatnost i poslovanje knjižnica u Republici Hrvatskoj, s naglaskom na visokoškolskim knjižnicama. Posebna pozornost posvećena je zatim aspektu upravljanja knjižnicom. Studija slučaja Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prikazuje kako zakonske regulative i pravni propisi utječu na poslovanje knjižnice, i to temeljem primjera dobre prakse, te se problematiziraju izazovi i predstavljaju mogućnosti njihova rješavanja u širem sustavu znanosti i visokog obrazovanja.

Ključne riječi: knjižnična djelatnost, visokoškolska knjižnica, upravljanje knjižnicom, zakonska regulativa i pravni propisi, Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

MANAGEMENT OF THE ACADEMIC LIBRARY IN THE CONTEXT OF THE CROATIAN LEGISLATIVE FRAMEWORK

Abstract: The legislative framework that defines library services and activities in the Republic of Croatia consists of about fifteen laws and regulations. Libraries can operate as independent institutions or as part of another institution, and their mission and activities are based on that structural organization. In the laws, regulations, and professional standards, the regulations concerning library management are therefore particularly highlighted, which may include management of, for example, library materials, services, human resources, etc. The aim of this

paper is to provide an overview of the legislative framework that regulates library activities and operations of libraries in the Republic of Croatia, with an emphasis on academic libraries. Special attention is given to the aspect of library management. The case study of the Central Medical Library affiliated with the School of Medicine at the University of Zagreb illustrates how laws and regulations affect the operations of the library, demonstrated through examples of good practice. Challenges are also problematized and opportunities to solve them are presented within the wider system of science and higher education.

Key words: library services and activities, academic library, library management, laws and regulations, University of Zagreb School of Medicine – Central Medical Library

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ZAKONSKI OKVIR ZA RAD KNJIŽNICA U REPUBLICI HRVATSKOJ	2
2.1. Zakonski okvir za visokoškolske knjižnice	7
3. UPRAVLJANJE KNJIŽNICOM U SASTAVU	10
4. UPRAVLJANJE VISOKOŠKOLSKOM KNJIŽNICOM NA PRIMJERU SREDIŠNJE MEDICINSKE KNJIŽNICE MEDICINSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU	12
4.1. Upravljanje građom	16
4.2. Upravljanje pružanjem usluga	17
4.3. Upravljanje osobljem.....	18
4.4. Krizno upravljanje knjižnicom	19
5. ZAKLJUČAK	23
6. LITERATURA I PRAVNI IZVORI	24
6.1. Literatura	24
6.2. Pravni izvori	26
6.3. Mrežni izvori	27

POPIS SLIKA

Slika 1. Organigram Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.....	13
--	----

1. UVOD

Prve knjižnice nastale su zbog potrebe da se pohrane i sačuvaju spisi koji reguliraju poredak u društvu i zapravo su obnašale i arhivsku funkciju. S vremenom, a pogotovo tijekom 20. stoljeća, knjižnice i arhivi odvojile su se u zasebne informacijske institucije, a osnovna zadaća knjižnica postalo je posredovanje u prenošenju zabilježenog znanja te se u njima njeguje načelo otvorenosti i dostupnosti fondova.¹

Riječ je dakle o ustanovama koje javnosti pružaju pristup širokom spektru informacija raspoloživima kroz različite vrste publikacija, bile one tiskane ili u elektroničkom obliku. Moderna knjižnica 21. stoljeća, uz tradicionalne usluge posudbe građe i pružanja referentnih usluga, ima ključnu ulogu i u promicanju informacijske pismenosti, pružanja podrške cjeloživotnom učenju i osiguravanja društvenog, kulturnog i obrazovnog razvoja zajednice. Isto tako, to su mjesta koja omogućuju slobodan pristup informacijama za sve građane pridonoseći tako demokratizaciji znanja i obrazovnih mogućnosti. Kako u svim drugim djelatnostima tako i u knjižnicama, pravni okvir ima ključnu ulogu u osiguravanju njihova kvalitetnog poslovanja s obzirom na to da on čini osnovu kojom se definira sveukupna organizacija knjižnica te se osigurava usklađenost s lokalnim i međunarodnim propisima i standardima.

Cilj je ovog rada dati pregled pravnog okvira koji regulira knjižničnu djelatnost i poslovanje knjižnica u Republici Hrvatskoj, s naglaskom na visokoškolskim knjižnicama kao njihovoj zasebnoj vrsti. Posebna pozornost posvetit će se i aspektu upravljanja knjižnicom. Studija slučaja odabrane fakultetske knjižnice – Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – poslužit će kao primjer na kojem će se prikazati kako pravne regulative utječu na poslovanje knjižnice te će se problematizirati izazovi i predstaviti mogućnosti njihova utjecaja u sustavu znanosti i visokog obrazovanja.

¹ Tadić, K., *Rad u knjižnici*, Naklada „Benja“, Opatija, 1994., str. 11.

2. ZAKONSKI OKVIR ZA RAD KNJIŽNICA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Knjižnicu općenito definiramo kao kulturnu i informacijsku ustanovu koja odabire, nabavlja, obrađuje te čuva i daje na korištenje knjižničnu građu, pruža raznolike usluge svojim korisnicima, a sve to slijedeći načela stručnoga knjižničarskog rada i u skladu s općeprihvaćenim ciljevima društva i korisničke skupine kojoj je namijenjena.² Tako se u općim odredbama u članku 3. „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“ iz 2022. godine, tj. glavnog zakona kojim se regulira knjižnično djelovanje u Republici Hrvatskoj, svi ti spomenuti zadaci knjižnice objedinjuju pod skupnim pojmom „knjižnična djelatnost“ koja se definira kao „organiziranje i pružanje javnosti kulturnih, informacijskih, obrazovnih i znanstvenih usluga, zasnivajući ih na sustavnom odabiru, prikupljanju, stručnoj obradi, pohranjivanju, zaštiti, posudbi i davanju na korištenje knjižnične građe te slobodnom pristupu izvorima informacija“.³ Člankom 3. također se definiraju i vrste knjižnica koje „Zakon“ obuhvaća, a među njima „knjižnica“ kao pravna osoba koja obavlja knjižničnu djelatnost sukladno odredbama toga „Zakona“ te „knjižnica u sastavu“ kao ustrojstvena jedinica ustanove ili druge pravne osobe koja obavlja knjižničnu djelatnost sukladno odredbama toga istog „Zakona“.⁴ Opće odredbe postavljaju razliku između javnih i privatnih knjižnica, pri čemu „javna knjižnica u sastavu“ djeluje u sastavu neprofitne pravne osobe kojoj je osnivač Republika Hrvatska, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravna osoba u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave odnosno zajedno s njima druga pravna i fizička osoba, dok je „privatna knjižnica“ ona kojoj je osnivač druga pravna ili fizička osoba.⁵ Člankom 9. istog „Zakona“ knjižnicu u sastavu osniva pravna osoba kao svoju podružnicu odnosno kao svoju samostalnu ustrojstvenu jedinicu,⁶ dok se člankom 10. školske ustanove, visoka učilišta i javni znanstveni instituti obvezuju na osnivanje knjižnice u sastavu tih ustanova ili na sklapanje posebnog ugovora s kojom drugom javnom knjižnicom kako bi se osigurale knjižnične usluge nužne za obavljanje nastavne i znanstvene djelatnosti.⁷

Iz načina organizacije knjižnica proizlazi dioba knjižnica prema namjeni i sadržaju knjižničnog fonda, spomenuta u članku 8. „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“, i to na nacionalnu, narodnu, školsku, sveučilišnu, visokoškolsku, znanstvenu i specijalnu

² Tadić, K., *op. cit.* u bilj. 1, str. 14.

³ Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (dalje u tekstu bilježaka: ZKKD), Narodne novine, br. 17/19, 98/19, 114/22, 36/24. Čl. 3.

⁴ Čl. 3. ZKKD-a.

⁵ Čl. 3. ZKKD-a.

⁶ Čl. 9. ZKKD-a.

⁷ Čl. 10. ZKKD-a.

knjižnicu.⁸ Nacionalna knjižnica uobičajeno je središnja knjižnica neke države čiji je cilj prikupljanje građe objavljene u nekoj zemlji, kao i publikacija objavljenih u inozemstvu koje su relevantne za nacionalnu kulturnu i znanstvenu baštinu te se odnose na tu zemlju, te građe kojoj su autori njezini građani ili pripadnici toga određenog naroda.⁹ Ta vrsta knjižnice, koja je često i najviša knjižnična ustanova u knjižničnom sustavu neke zemlje, zadužena je kako za već spomenuto kreiranje zbirke od nacionalne važnosti tako i za razvoj knjižnične djelatnosti kroz poticanje razvoja stručnih praksi i standarda poslovanja. Narodna knjižnica otvorena je široj javnosti i svim članovima zajednice te potiče opće obrazovanje, stručni i znanstveni rad, a osnovno poslanje im je poticanje korisnika na stjecanje navike čitanja.¹⁰ Njezini korisnici mogu biti djeca i mladi, odrasle osobe i osobe starije životne dob, bez obzira na njihovu obrazovnu, socijalnu i ekonomsku pozadinu. Školska knjižnica ima zadaću unapređenja odgojno-obrazovnog procesa te je često prva stanica u kojoj se učenici škole upoznaju s korištenjem knjižničnih usluga i stvaraju naviku čitanja.¹¹ Sveučilišna knjižnica ima ulogu središnje specijalizirane knjižnice unutar sveučilišta kojoj je primarna svrha da služi potrebama akademske zajednice, tj. studenata i nastavnčkog osoblja i istraživačke zajednice, te prikuplja građu iz svih znanstvenih područja, dok je znanstvena knjižnica usmjerena prema istraživačkoj zajednici te građu prikuplja iz područja znanja u kojima djeluje njezin osnivač.¹² Specijalna stručna knjižnica najčešće je uređena kao organizacijska jedinica u okviru javnih i privatnih ustanova te je zamišljena kao podrška zadovoljavanju informacijskih potreba članova, tj. zaposlenika institucije u kojoj djeluje, pa je i građa koju prikuplja često tematski usko specijalizirana.¹³ Visokoškolska knjižnica sastavni je dio znanstveno-nastavne infrastrukture neke visokoškolske ustanove te svojim fondom, uslugama i službama pruža podršku nastavnom i znanstvenoistraživačkom djelovanju spomenute matične ustanova.¹⁴

Najvišu razinu pravne regulative za poslovanje knjižnica u Republici Hrvatskoj čini dakle „Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“ koji predstavlja opći okvir i principe za pravno djelovanje u knjižničnoj djelatnosti, ali se uz njega moraju spomenuti i brojni podzakonski akti (pravilnici, odluke i uredbe) te standardi kojima se dodatno reguliraju

⁸ Čl. 8. ZKKD-a.

⁹ Tadić, K., *op. cit.* u bilj. 1, str. 14–15.

¹⁰ *Ibid.*, str. 15.

¹¹ *Ibid.*

¹² *Ibid.*

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

specifična pitanja iz djelokruga „Zakona“ i donose preporuke i stručne smjernice za rad u knjižnicama.¹⁵

Fragmentacija zakona kojim se reguliraju knjižnice i knjižnična djelatnost kroz pravilnike i podzakonske akte omogućava detaljnije reguliranje specifičnih aspekata knjižničnog djelovanja u Republici Hrvatskoj. To osigurava određenu dozu fleksibilnosti jer pravilnici mogu brže reagirati na promjene u knjižničnom sustavu koji često slijedi ubrzan razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija i nove načina diseminacije informacija i znanja te unosi mnoge promjene u knjižnično poslovanje. Regulacija kroz pravilnik i prilagođavanje promjenama tako se može učiniti bez potrebe za izmjenom samoga zakona kao nadređenoga pravnog okvira. S druge strane, tu su i izazovi koje takva fragmentacija donosi, a najveći je taj da velik broj pravilnika dovodi do administrativnog opterećenja jer je potrebno stalno praćenje više izvora. Također valja spomenuti i izazov koji se tiče inicijalnog kreiranja pravilnika gdje se podrazumijeva da među zakonima i pravilnicima ne smije dolaziti do proturječnosti i nepotrebnog preklapanja.

Pravilnici kojima se, uz „Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“, regulira poslovanje knjižnica u Republici Hrvatskoj tiču se tema vezanih uz općenito reguliranje nacionalnoga knjižničnog sustava, knjižnične građe te pitanja vezanih uz knjižničarske djelatnike. Tako imamo „Pravilnik o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj“ i „Pravilnik o upisniku knjižnica“, zatim „Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe“ i „Pravilnik o obveznom primjerku“ te na kraju „Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci“.

„Pravilnikom o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj“, donesenim 2021. godine, propisuje se matična djelatnost u hrvatskom knjižničarskom sustavu, a njezina je osnovna zadaća unapređivanje stručnog rada u knjižnicama vodeći se načelima suvremene knjižnične teorije i prakse te obavljanje stručnog nadzora i organiziranja i razvoja mreže knjižnica, a sve u cilju radi što kvalitetnijeg obavljanja knjižnične djelatnosti u znanosti, obrazovanju, kulturi i društvu općenito.¹⁶ „Pravilnikom o upisniku knjižnica“ iz 2020. godine propisuju se sadržaj i rokovi vođenja upisnika, tj. evidencije samostalnih knjižnica i knjižnica u sastavu na području Republike Hrvatske.¹⁷ Inicijalni fond, tj. knjižnična građa koju određena knjižnice posjeduje, potreban za osnivanje knjižnica raspisan

¹⁵ Ministarstvo kulture i medija, Republika Hrvatska, *Knjižnična djelatnost – Propisi*, c2024., dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/propisi-543/knjiznicna-djelatnost-16232/16232> (pristup 30. 6. 2024.)

¹⁶ Pravilnik o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, br. 81/21.

¹⁷ Pravilnik o upisniku knjižnica, Narodne novine, br. 78/2020.

je u standardima za određenu vrstu knjižnice, o kojima će biti riječi u nastavku rada, a daljnje postupanje s tom građom propisano je „Pravilnikom o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe“ iz 2023. godine. Njime se propisuju mjere zaštite knjižnične građe, utvrđivanje statusa kulturnog dobra za posebno vrijednu građu, te postupci revizije i otpisa dotrajale, zastarjele i uništene knjižnične građe, i dr.¹⁸ „Pravilnik o obveznom primjerku“ iz 2020. godine bitan je osobito za nacionalne i sveučilišne knjižnice koje imaju zadaću prikupljanja i čuvanja publikacija koje su značajne za kulturnu i znanstvenu baštinu zemlje. Osim što obavezuju knjižnicu na čuvanje i davanje na korištenje takvih publikacija, njime se regulira i obaveza nakladnika da svaku objavljenu publikaciju dostave nadređenoj depozitnoj knjižnici, bez obzira na to bila riječ o tiskanoj ili elektroničkoj publikaciji.¹⁹ Posljednji pravilnik koji ćemo spomenuti jest „Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci“ iz 2021. godine kojim se definiraju temeljna i viša stručna zvanja u knjižničarskoj struci te se popisuju uvjeti za njihovo stjecanje. Temeljna zvanja su knjižničarski tehničar, knjižničarski suradnik i knjižničar, a viša su viši knjižničarski tehničar, viši knjižničarski suradnik, viši knjižničar i knjižničarski savjetnik.²⁰

Članak 11. „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“ propisuje uvjete koje valja osigurati za osnivanje pojedine vrste knjižnice, a u skladu sa standardima za određenu vrstu knjižnice, što su zapravo preduvjeti i koje knjižnice moraju zadovoljiti kako bi mogle obavljati djelatnost sukladno vrsti knjižnice kojoj spadaju spomenutu u članku 12. istog zakona.²¹ Za osnivanje su dakle potrebni knjižnična građa, prostor, oprema i pristup informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji, sredstva za rad, rad stručnih knjižničarskih djelatnika, program rada i razvitka, a na kojima će se dalje zasnivati i uređivati poslovi i usluge, kadrovske i tehničke uvjeti svojstveni pojedinim vrstama knjižnica, standardi za digitalnu knjižnicu, kao i prava i dužnosti korisnika knjižničnih usluga.

Standardi za knjižnice predstavljaju ključne smjernice i stručne preporuke koje osiguravaju učinkovito upravljanje i organizaciju rada ovisno o vrsti knjižnice kojoj su namijenjeni. Oblikuju način na koji knjižnice upravljaju svojim resursima ali i razvijaju usluge. U Republici Hrvatskoj knjižnično se poslovanje tako usmjerava s ukupno pet standarda, a, poredano kronološki prema godini donošenja, to su: „Standard za narodne knjižnice u Republici

¹⁸ Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe, Narodne novine, br. 27/23.

¹⁹ Pravilnik o obveznom primjerku, Narodne novine, br. 66/20,152/22.

²⁰ Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci, Narodne novine, br. 107/21.

²¹ Čl. 11. i 12. ZKKD-a.

Hrvatskoj“, „Standard za specijalne knjižnice“, „Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice“, „Standard za školske knjižnice“ i „Standard za digitalne knjižnice“.

„Standardom za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj“, donesenim 2021. godine, opisuju se zadaće i djelatnost narodnih knjižnica, donose smjernice za izgradnju i upravljanje knjižničnim fondom, donose preporuke o knjižničarskim djelatnicima, prostoru i opremi, definiraju se izvori financiranja i dr., ali se tematiziraju i korisnici.²² Iste godine donesen je i „Standard za specijalne knjižnice“²³ kojim se propisuju uvjeti za osnivanje i obavljanje djelatnosti te vrste knjižnica, a koji se tiču građe, prostora i opreme, knjižničarskih djelatnika, financiranja itd. Sljedeće godine, 2022., donesen je i „Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice“²⁴ o kojem će biti više riječi u poglavljima ovog rada koja slijede.²⁵ Godine 2023. donesen je „Standard za školske knjižnice“ kojim se uređuje djelatnost knjižnica u školskim ustanovama kao što su osnovne i srednje škole, umjetničke škole te učenički domovi.²⁶ Standard koji nije nužno vezan uz vrste knjižnica spomenute u članku 8. „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“²⁷ jest „Standard za digitalne knjižnice“ donesen 2021. godine. Riječ je o smjernicama i preporukama kojima se određuju uvjeti za izgradnju i razvoj digitalnih knjižnica, digitalnih zbirki i digitalnih usluga u svim vrstama knjižnica²⁸ s obzirom na to da su se današnje knjižnice bave podjednako kako tradicionalnom tiskanom tako i modernom digitalnom (elektroničkom) građom.

Osim zakona, pravilnika i standarda prikazanih u prethodnim pasusima, uz knjižničnu djelatnost u Republici Hrvatskoj vezujemo i nekoliko odluka, uredbi i sporazuma. „Odlukom o proglašenju Dana hrvatske knjige“ iz 1996. godine kao Dan hrvatske knjige određen je 22. travnja,²⁹ i to u spomen na hrvatskog književnika Marka Marulića koji je toga dana 1501. godine dovršio svoj ep „Judita“.³⁰ „Uredbom o osnivanju Hrvatske knjižnice za slijepe“ iz 1999. godine Republika Hrvatska i Hrvatski savez slijepih zajedno osnivaju Hrvatsku knjižnicu za slijepe kao javnu ustanovu od interesa za Republiku Hrvatsku.³¹ „Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige“ iz 2007. godine posredno se odnosi na djelovanje knjižnica, a primarno je

²² Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, br. 103/21.

²³ Standard za specijalne knjižnice, Narodne novine, br. 103/21.

²⁴ Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, Narodne novine, br. 81/22.

²⁵ Vidi: poglavlje 2.1. Zakonski okvir za visokoškolske knjižnice.

²⁶ Standard za školske knjižnice, Narodne novine, br. 61/23.

²⁷ Čl. 8. ZKKD-a.

²⁸ Standard za digitalne knjižnice, Narodne novine, br. 103/21.

²⁹ Odluka o proglašenju Dana hrvatske knjige, Narodne novine, br. 30/96.

³⁰ Marasović, N.; Tumbas, K., *Dan hrvatske knjige – dan kada je dovršena Marulićeva „Judita“*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 22. travnja 2024., dostupno na: <https://nsk.hr/blog/dan-hrvatske-knjige-dan-kada-je-dovrsena-maruliceva-judita/> (pristup 25. 6. 2024.)

³¹ Uredba o osnivanju Hrvatske knjižnice za slijepe, Narodne novine, br. 115/99.

namijenjen nakladničkom sektoru, i to u cilju osiguravanja što bolje dostupnosti knjige hrvatskoj javnosti kroz mjere kao što su, primjerice, uređenje tržišta knjiga, sprečavanje neloyalne konkurencije u prometu knjige, stvaranje jedinstvenih temeljnih tržišnih uvjeta za širenje prodajne mreže te postizanje veće dostupnosti široke ponude nakladničkih proizvoda krajnjim kupcima.³²

2.1. Zakonski okvir za visokoškolske knjižnice

Prema hrvatskom zakonodavstvu,³³ visokoškolska knjižnica pripada kategoriji knjižnica u sastavu. Djeluje u sastavu fakulteta, umjetničke akademije ili više škole s ciljem pružanja potpore nastavnim, znanstvenim i stručnim aktivnostima matične ustanove, a u skladu s ciljevima i zahtjevima studijskih programa, nastavnim metodama, istraživačkim interesima i studentskim potrebama. Na izbor i oblikovanje organizacijske strukture visokoškolske knjižnice utječu brojni čimbenici koji se najčešće dijele na unutarnje i vanjske ili okolišne. U unutarnje se, primjerice, mogu ubrojiti broj studenata, način izvođenja nastave, raspoloživi financijski resursi, raspoloživi prostor i sl., a pod vanjskima se smatraju promjene u zakonodavstvu koje regulira visoko obrazovanje i znanstvenu djelatnost, promjene u načinu financiranja, promjene u strukturi i metodama visokoškolske naobrazbe, uvođenje novih tehnologija i sl. Korisnici visokoškolskih knjižnica pripadaju poglavito krugu matične ustanove (studenti, nastavnici, znanstvenici, stručno osoblje), pa i onda kad je njezino djelovanje otvoreno cjelokupnoj javnosti. Usluge koje one pružaju definirane su specijaliziranošću knjižničnog fonda i specifičnošću potreba njezinih korisnika. Drugim riječima, visokoškolske knjižnice obilježene su predmetom poučavanja i istraživanja djelatnika matične ustanove. Prema Nealu,³⁴ odnos knjižnice i matične, akademske ustanove može biti:

- servilan, pri čemu knjižnica odgovora na potrebe ustanove, ali bez mogućnosti utjecaja na korisnike i oblike informacijske potpore koju im pruža,
- stranački, pri čemu ustanova i knjižnica nezavisno „usporedno“ žive unutar akademske zajednice, ali bez međusobne interakcije,

³² Ministarstvo kulture i medija, Republika Hrvatska, *Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige*, 2007., dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/novosti/SPORAZUM%20O%20JEDINSTVENOJ%20CIJENI%20KNJI%20GE.pdf> (pristup 25. 6. 2024.)

³³ Čl. 3., 8. i 10. ZKKD-a.

³⁴ Neil, J. G., *The entrepreneurial imperative advancing from incremental to radical change in the academic library*. Portal: Libraries and the Academy, vol. 1, br. 1, 2001., str. 9, dostupno na: <https://doi.org/10.1353/pla.2001.0006>

- usporedan, gdje se aktivnosti ustanove i knjižnice ne poklapaju, te se potrebe za knjižničnim izvorima i uslugama ne zadovoljavaju u knjižnici matične ustanove nego izvan nje,
- prijateljski, u kojem knjižnica i ustanova podržavaju jedna drugu, više iz običaja, a ne iz stvarnih potreba,
- partnerski, u kojem su knjižnica i ustanova međusobno ovisne i dijele zajednički interes, uz nužnu suradnju uprave ustanove i voditelja knjižnice,
- potrošački, gdje su ustanova i knjižnica u tržišnom/gospodarskom odnosu, utemeljenom na interakciji potrošača/korisnika i posrednika/dobavljača,
- timski, odnosno zajedničko upravljanje znanjem, pri čemu su aktivnosti knjižnice i ustanove integrirane.

Osim što se kao vrsta knjižnice spominje u „Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“,³⁵ visokoškolska knjižnica svoje mjesto pronalazi i u „Zakonu o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti“ iz 2022. godine gdje se u članku 77. kao jedno od prava studenata navodi upravo besplatno korištenje građe knjižnice te znanstvenih i stručnih izvora na visokom učilištu.³⁶ Tu spominjemo i „Zakon o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju“ iz iste godine u kojem je kao jedan od kriterija za inicijalnu akreditaciju visokih učilišta ali i znanstvenih instituta u člancima 10. i 11. propisano upravo raspolaganje knjižnicom.³⁷ Dakle, visoka učilišta i znanstveni instituti moraju osigurati nastavnu literaturu te literaturu namijenjenu za znanstveni i stručni rad, a knjižnica treba biti opremljena informacijsko-komunikacijskom tehnologijom te omogućiti pristup knjižničnoj građi u tiskanom i/ili elektroničkom obliku. Slične propozicije spominju se također i u već prethodno spomenutom „Standardu za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice“ iz 2022. godine.

Standardi za knjižnice, kako smo već spomenuli, propisuju osnovna načela, pravila i uvjete koje knjižnice moraju zadovoljiti kako bi na djelotvoran način ispunile potrebe svojih korisnika. Oni sadrže specifikaciju prostora i opreme, usluga, osoblja te osnovna kvantitativna i kvalitativna mjerila za samoprocjenu uspješnosti.

„Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice“³⁸ u Republici Hrvatskoj donesen je 2022. godine. Poslovi i usluge definirane su člankom 11. „Standarda“ i ostvaruju se kroz informativno i obrazovno djelovanje, potporu znanstvenoistraživačkoj djelatnosti te kroz

³⁵ Čl. 8. ZKKD-a.

³⁶ Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, Narodne novine, br. 119/22. Čl. 77.

³⁷ Zakon o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju, Narodne novine, br. 151/22. Čl. 10. i 11.

³⁸ Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice (dalje u tekstu bilježaka: SVSZK), Narodne novine, br. 81/22.

kulturnu i javnu djelatnost.³⁹ Ti poslovi i usluge ogledaju se dakle u izgradnji zbirke (kako u tiskanom tako i u elektroničkom obliku), osiguranju pristupa građi i informacijama u vlastitim zbirkama, suradničkim knjižnicama i u mrežnom prostoru, praćenju publicističke produkcije matične ustanove, umrežavanje u knjižnični sustav zemlje i sl. Knjižnice su obvezne pružiti korisničku potporu različitim neformalnim i formalnim obrazovnim programima te programima informacijskog opismenjavanja.

Članak 12. „Standarda“ određuje da se knjižnični poslovi i usluge planiraju i razvijaju u skladu s misijom, vizijom i ciljevima znanstveno-istraživačkih, obrazovnih i kulturnih programa osnivača.⁴⁰

Člancima 13. i 14. propisuje se rad stručnih knjižničarskih djelatnika i njihovo stručno usavršavanje te obveze matične ustanove u tom dijelu.⁴¹

Članak 15. predviđa da ustanova u sustavu znanosti i visokog obrazovanja u sklopu koje je knjižnica mora redovito ulagati u prostor i opremu te osigurati pristup informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji za obavljanje djelatnosti svim knjižničarskim djelatnicima i korisnicima, uključujući osobe s invaliditetom.⁴²

Organizacija knjižničnih usluga pobliže se uređuje internim aktom ustanove u sustavu znanosti i visokog obrazovanja, a prava i obaveze korisnika propisuju se internim aktom knjižnice, što je propisano člancima 16 i 17. spomenutog „Standarda“.⁴³ Spomenuto se usko vezuje i temelji na nadređenom „Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“ gdje se u članku 15. napominje da se ustrojstvo i upravljanje knjižnicom uređuje statutom ili drugim općim aktom knjižnice ili općim aktom pravne osobe ako je riječ o knjižnici u sastavu.⁴⁴ U kontekstu visokog obrazovanja stoga je ovdje potrebno spomenuti i članak 17. „Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti“ o ustroju koji propisuje kako se unutarnje ustrojstvo fakulteta odnosno umjetničke akademije, sastavnice sveučilišta s pravnom osobnosti, uređuje statutom,⁴⁵ pa se tako u tekstu statuta valja definirati i postojanje knjižnice u sastavu.

³⁹ Čl. 11. SVSZK-a.

⁴⁰ Čl. 12. SVSZK-a.

⁴¹ Čl. 13. i 14. SVSZK-a 22.

⁴² Čl. 15. SVSZK-a.

⁴³ Čl. 16. i 17. SVSZK-a.

⁴⁴ Čl. 15. ZKKD-a.

⁴⁵ Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, Narodne novine, br. 119/22. Čl. 17.

3. UPRAVLJANJE KNJIŽNICOM U SASTAVU

U kontekstu klasičnih organizacijskih znanosti, upravljanje (engl. *governance*) smatramo procesom u kojem vlasnik i/ili osnivač određuje, između ostaloga, viziju i misiju (poslanje), opću organizaciju, politike kojima se ostvaruje poslanje organizacije, strategiju provođenja tih politika, te glavne ciljeve organizacije.⁴⁶ Rukovođenje (engl. *management*) je svakodnevno upravljanje procesima kako bi se na osnovi postavljenih načela postigli specifični ciljevi. Prema Balogu, riječ je dakle o međusobno povezanim aktivnostima kojima se uspostavlja i održava organizacija, i pri čemu se različite vrste resursa koordiniraju kako bi se postigla zacrtana misija.⁴⁷ Vođenje je jedna od funkcija rukovođenja (ili menadžmenta) kojom voditelj, temeljem svoga službenog položaja odnosno uloge u organizacijskom ustroju, utječe na zaposlenike tako da oni pojedinačno, u radnim grupama i u radnim timovima obavljaju poslove i radne zadatke koji su im dodijeljeni. Vođenje se temelji na ovlaštenju po kojem imenovana osoba rukovodi radom i organizacijskim ponašanjem zaposlenika koji su mu, prema organizacijsko-hijerarhijskom ustroju organizacije, neposredno i posredno odgovorni. Za razliku od vođenja, vodstvo (engl. *leadership*) je sposobnost voditelja, sastavljena od znanja, kompetencija, vještina, socijalne i emocionalne inteligencije, da motivira zaposlenike te utječe na njihov rad i ponašanje.

Knjižnice su neprofitne ustanove, nisu izložene tržišnom natjecanju, zaposlenici su redovito javni službenici, a dio se poslova provodi po nacionalnim i/ili međunarodnim standardima i normama. Upravljanje knjižnicom može se zbog toga činiti manje zahtjevnim. Međutim, upravljati knjižnicom znači, također, imati znanje upravljanja, sposobnost planiranja (odluka o prioritetima), organizacijske sposobnosti, fleksibilnost u unutarnjim i vanjskim odnosima, poznavanje promjena u okružju i sl. Na upravljanje knjižnicom u velikoj mjeri utječe organizacijska struktura u kojoj ona djeluje.

U Republici Hrvatskoj, a prema statističkim izvještajima za 2022. godinu, postoji 1798 knjižnica, a tu se ubrajaju 1 nacionalna, 102 visokoškolske, sveučilišne i znanstvene, 99 specijalnih, 349 narodnih, 882 osnovnoškolske te 365 srednjoškolskih knjižnica.⁴⁸ Što se tiče njihova ustrojstva, njih 10 % samostalne su knjižnice (188 knjižnica), 9 % ih djeluje u sastavu druge knjižnice (podružnice) (155 knjižnica), a 81 % je u sastavu druge institucije, poduzeća ili

⁴⁶ Balog, A., *Upravljanje knjižnicom kao poslovna funkcija*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, vol. 61, br. 2, 2018., str. 83.

⁴⁷ *Ibid.*, str. 83–84.

⁴⁸ Gojević, M.; Bralić, G. (prir.), *Knjižnice u 2022.*, Priopćenje, god. LX, br. KUL-2023-1-2, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 15. rujna 2023., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58153> (pristup 15. 7. 2024.)

obrazovnih ustanova (1455 knjižnica).⁴⁹ Od 102 visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, njih 98 djeluje kao knjižnice u sastavu.⁵⁰

Ustrojstvo i upravljanje knjižnicom u sastavu uređuje se općim aktom pravne osobe u čijem je sastavu, a u skladu sa zakonom i aktom o osnivanju (članak 15. „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“).⁵¹ Upravljanje knjižnicom u sastavu odvija se praktično na dvije razine. Vršnu upravljačku funkciju obavljaju upravna tijela matične ustanove koja, sukladno članku 29. istoga „Zakona“, osiguravaju sredstva za rad kao osnivač.⁵² Ta sredstva uključuju sredstva za plaće, sredstva za nabavu građe, sredstva za program, materijalne izdatke, stalno stručno usavršavanje knjižničarskih djelatnika i sredstva za zaštitu knjižnične građe, kao i sredstva za investicije i investicijsko održavanje. Stručnu upravljačku funkciju obavlja voditelj knjižnice te stručno knjižnično vijeće ako knjižnica ima pet ili više zaposlenika (članak 21. „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“).⁵³ Stručno vijeće čine u pravilu svi stručni knjižničarski djelatnici knjižnice, osim ako statutom knjižnice ili pravne osobe u čijem je ona sastavu nije određen drukčiji sastav stručnog vijeća. Stručno vijeće razmatra i daje mišljenja o stručnim i drugim pitanjima rada i razvitka knjižnice, predlaže način organiziranja i vođenja stručnog rada te obavlja i druge poslove određene statutom knjižnice.⁵⁴ Voditelj knjižnice u sastavu spona je koja povezuje i usklađuje međusobne interese knjižnice i matične ustanove. Samostalnost voditelja najočitija je pri unutarnjem ustrojstvu knjižnice (raspodjela zadataka po radnim mjestima i sl.), nabavi građe, korisničkim uslugama, trajnoj izobrazbi knjižničnog osoblja i sl.

Nastavno na spomenuti „Zakon“, spomenut ćemo i upravljačke elemente raspisane u podzakonskim aktima i standardima vezanima uz knjižnično poslovanje. Jedan od njih je „Standard za specijalne knjižnice“ gdje se člankom 13. propisuje situacija u kojoj je jedan zaposleni knjižničar u takvoj vrsti knjižnice automatski i njezin voditelj, a u članku 23. napominje se kako specijalna knjižnica koja nema obvezu ustrojiti stručno vijeće (dakle, s manje od pet zaposlenika) ima knjižnični odbor koji čine najmanje tri člana od kojih je jedan njezin voditelj.⁵⁵

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Čl. 15. ZKKD-a.

⁵² Čl. 29. ZKKD-a.

⁵³ Čl. 21. ZKKD-a.

⁵⁴ Čl. 21. ZKKD-a.

⁵⁵ Standard za specijalne knjižnice, Narodne novine, br. 103/21. Čl. 13. i 23.

4. UPRAVLJANJE VISOKOŠKOLSKOM KNJIŽNICOM NA PRIMJERU SREDIŠNJE MEDICINSKE KNJIŽNICE MEDICINSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

U hrvatskom sustavu visokog obrazovanja svaki fakultet ima svoju knjižničnu službu, ponegdje razjedinjenu, a ponegdje ujedinjenu oko središnje fakultetske knjižnice. Knjižnični sustav Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu čine Središnja medicinska knjižnica, Knjižnica „Andrija Štampar“ i pridružene im knjižnice. Ciljevi i zadaće njihova djelovanja određeni su statutom matične ustanove i usklađeni s njezinom misijom. Prema „Statutu Medicinskog fakulteta“, knjižnice podupiru nastavni, znanstveno-istraživački i stručni rad djelatnika Fakulteta i pridruženih kliničkih baza, te ostalih zainteresiranih djelatnika u sustavu zdravstva, kao i obrazovne i istraživačke potrebe studenata na svim razinama studija.⁵⁶ Upravo ćemo na primjeru spomenute Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu detaljno razmotriti tematiku upravljanja knjižnicom u sustavu kako promatrajući pravni okvir u kojem spomenuta knjižnica djeluje tako i uzimajući u obzir knjižničarsku teoriju i stručnu praksu.

Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovana je 1946., a s radom je započela 1947. godine, s primarnim ciljem objedinjavanja dotad nepovezanih katedarskih i zavodskih knjižnica Fakulteta, osnovanog 1917. godine, u jedinstveni sustav.⁵⁷ Osnutak Knjižnice „Andrija Štampar“ Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, specijalizirane za područje javnog zdravstva, datira u 1927. i vezan je uz osnutak spomenute Škole prethodne godine.⁵⁸

Sukladno članku 7. „Statuta Medicinskog fakulteta“, Središnja medicinska knjižnica jedna je od ustrojstvenih jedinica Medicinskog fakulteta (sl. 1).⁵⁹ Središnjom medicinskom knjižnicom upravlja voditelj kojeg imenuje dekan, a voditelja Knjižnice „Andrija Štampar“ imenuje se na način predviđen pravilnikom Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ koja je znanstveno-nastavna podružnica Medicinskog fakulteta.

⁵⁶ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Statut Medicinskog fakulteta*, Zagreb, lipanj 2023., čl. 61, dostupno na: https://mef.unizg.hr/app/uploads/2024/03/MEF-Statut_2023-1.pdf (pristup 4. 7. 2024.)

⁵⁷ Petrak, J.; Škorić, L., *Središnja medicinska knjižnica*, u: Pećina, M.; Klarica, M. (ur.), *Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu: 1917.–2017.*, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 664.

⁵⁸ Čuljak, M.; Machala Poplašen, L., *Knjižnica Andrija Štampar*, u: Pećina, M.; Klarica, M. (ur.), *Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu: 1917.–2017.*, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 104.

⁵⁹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Statut Medicinskog fakulteta*, Zagreb, lipanj 2023., čl. 7, dostupno na: https://mef.unizg.hr/app/uploads/2024/03/MEF-Statut_2023-1.pdf (pristup 4. 7. 2024.)

Slika 1. Organigram Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

(izrađeno prema „Statutu Medicinskog fakulteta“, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, lipanj 2023., čl. 7 – Ustrojstvene jedinice Fakulteta)

Sukladno članku 21. „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“⁶⁰ te članku 63. „Statuta Medicinskog fakulteta“,⁶¹ Središnja medicinska knjižnica ima stručno vijeće koje čine stručni knjižničarski djelatnici, a koje razmatra i daje mišljenja o stručnim i drugim pitanjima rada i razvitka knjižnice, predlaže način organiziranja i vođenja stručnog rada te obavlja i druge poslove određene posebnim općim aktom. Taj posebni akt je pravilnik o radu knjižnice.

„Pravilnikom o radu Središnje medicinske knjižnice“⁶² utvrđuju se status, ustrojstvo, upravljanje te poslovi, zadaci i pravila rada Knjižnice. Kao ustrojstvena jedinica Medicinskog fakulteta, Knjižnica podupire nastavu, istraživanje i klinički rad Fakulteta. Temeljem posebnih

⁶⁰ Čl. 21. ZKKD-a.

⁶¹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Statut Medicinskog fakulteta*, Zagreb, lipanj 2023., čl. 63, dostupno na: https://mef.unizg.hr/app/uploads/2024/03/MEF-Statut_2023-1.pdf (pristup 4. 7. 2024.)

⁶² Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta*, Zagreb, listopad 2014., dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2015/09/Pravilnik-o-radu-SMK.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)

ugovora Medicinskog fakulteta i Kliničkoga bolničkog centra Zagreb, Knjižnica obavlja knjižnične poslove i za potrebe Kliničkog bolničkog centra Zagreb. Ti su odnosi regulirani posebnim ugovorom, pri čemu Klinički bolnički centar osigurava jedan dio ljudskih i materijalnih resursa.

Prema klasifikaciji knjižnica u „Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“,⁶³ Središnja medicinska knjižnica visokoškolska je knjižnica u sastavu. Prema značajkama fonda i korisničke populacije, knjižnica je ujedno i znanstvena i specijalna, usmjerena potrebama nastavnog, znanstvenoistraživačkog te stručnog rada matične ustanove. Kao specijalna medicinska knjižnica, specijalizirana je dakle za pružanje pristupa literaturi iz širokog područja biomedicine i zdravstva što uključuje kako temeljne (anatomija, fiziologija, histologija i embriologija itd.) tako i kliničke (dermatovenerologija, ginekologija, onkologija, pedijatrija, psihijatrija itd.) medicinske znanosti, javno zdravstvo i zdravstvenu zaštitu (epidemiologija, obiteljska medicina itd.) te povezane discipline (npr. fizika, kemija itd.).

Razumijevanje potreba i očekivanja korisnika u visokoškolskim je knjižnicama ključan element pružanja učinkovitih usluga i osiguranja zadovoljstva studenata, nastavnog i znanstvenoistraživačkog osoblja. Knjižnice svoje zbirke moraju graditi i neprekidno prilagođavati potrebama svoje korisničke skupine prateći neprekidno razvoj znanstvenih disciplina i struke te promjene u kurikulumu, ali i sukladno obrazovnim potrebama okoline u kojoj djeluje. Središnja medicinska knjižnica stoga nabavlja, prikuplja, stručno obrađuje, pohranjuje, čuva i daje na korištenje dokumente i informacije na svim medijima, gradeći istodobno učinkovite alate pristupa tim informacijama (katalozi, repozitorij, specijalizirane baze podataka i sl.). Knjižnica pomaže i poučava korisnike u sluzenju informacijskim izvorima pružajući im tako potporu u učinkovitom pronalaženju informacija i upotrebi novih alata za njihovu pretragu, provjeru i pohranu. Personalizirana potpora korisnicima najočitija je u izradi osobnih publikacijsko-citatnih profila na kojima se jednim dijelom temelji i znanstveno i nastavno napredovanje djelatnika Fakulteta.

Posebno važna zadaća Središnje medicinska knjižnica njezino je neposredno sudjelovanje u izvođenju nastave na integriranom preddiplomskom i diplomskom studiju te doktorskom studiju matične ustanove čime se profilira kao ravnopravan sudionik temeljne djelatnosti matične ustanove.⁶⁴ U bliskoj suradnji s jednim dijelom svoje korisničke populacije

⁶³ Čl. 3., 8. i 10. ZKKD-a.

⁶⁴ Markulin, H.; Škorić, L.; Petrak, J., *Informacijska pismenost u visokoškolskom kurikulumu: sustavni pristup Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Čitalište, vol. 24, 2014., str. 9–15; Machala Poplašen, L., *Uloga knjižničara u visokoškolskom obrazovanju*, u: Mašina Delija, D.; Kalanj, K. (ur.), *Knjižnice, osnivači, zajednica*:

(nastavnici, zdravstveno osoblje) te u izravnoj interakciji s njezinim drugim dijelom (studenti), Knjižnica ne obavlja samo svoju edukativnu ulogu, prije svega u pronalaženju i vrednovanju medicinskih informacija, nego i učvršćuje vezu s akademskom zajednicom i dobiva povratne informacije potrebne za samoprocjenu usluga koje pruža.

Središnja medicinska knjižnica poslove obavlja sukladno „Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“, „Standardima za visokoškolske knjižnice“ i međunarodno prihvaćenim načelima i postupcima rada u specijaliziranim medicinskim knjižnicama. U obavljanju svojih zadaća, Knjižnica surađuje s drugim visokoškolskim, medicinskim i ostalim srodnim knjižnicama, surađujući u izradi skupnih kataloga i baza podataka te se vezuje u knjižnične i informacijske sustave (opsegom koji odgovara njezinu mjestu, funkciji i zadacima) ako je to sukladno interesima matične ustanove. Tako je Središnja medicinska knjižnica uključena u razne projekte razvoja digitalne infrastrukture Republike Hrvatske koji doprinose digitalnoj transformaciji društva omogućujući bolju organizaciju, pohranu i distribuciju znanstvenih i akademskih informacija kao što su, primjerice, CRORIS – Informacijski sustav znanosti RH,⁶⁵ Dabar – Digitalni akademski arhivi i repozitoriji,⁶⁶ i sl.

Opće administrativno poslovanje Središnje medicinske knjižnice obavljaju stručne službe matičnoga Medicinskog fakulteta. Knjižnica vodi svoju administraciju u dijelu koji se tiče njezina unutarnjeg poslovanja (evidencija narudžbi, personalna evidencija, prepiska oko međuknjižnične suradnje i sl.).

Sredstva za rad Središnje medicinske knjižnice osiguravaju Fakultet i Klinički bolnički centar Zagreb u omjeru i na način određen međusobnim ugovorom.

Funkciju upravljanja obavljaju voditelj i stručno vijeće Knjižnice. Voditelj organizira poslovanje i neposredno upravlja radom Knjižnice u skladu s odredbama „Pravilnika o radu Središnje medicinske knjižnice“, odlukama tijela Fakulteta te odredbama „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“.

Voditelj zastupa Knjižnicu na svim razinama matične ustanove, može biti biran u odgovarajuća fakultetska povjerenstva, poziva se na sjednice Fakultetskog vijeća, ali nema pravo glasa. Za svoj rad voditelj odgovara dekanu Fakulteta, kome podnosi i godišnji izvještaj o radu.

Stručno vijeće sačinjavaju svi stručni knjižničarski djelatnici Središnje medicinske

dijalog za promjene – 16. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zbornik radova, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2023., str. 193–205.

⁶⁵ CRORIS – Informacijski sustav znanosti RH, dostupno na: <https://www.croris.hr/> (pristup 5. 7. 2024.)

⁶⁶ Dabar – Digitalni akademski arhivi i repozitoriji, dostupno na: <https://dabar.srce.hr/> (pristup 5. 7. 2024.)

knjižnice. Vijeće rješava sva načelna pitanja značajna za rad Knjižnice definirana „Pravilnikom o radu“ Knjižnice, a posebice:⁶⁷

- utvrđuje nacrt „Pravilnika o radu“ Knjižnice,
- razmatra poslovanje i rad Knjižnice,
- predlaže i potiče donošenje mjera za unapređenje rada Knjižnice,
- predlaže godišnji plan nabave knjižnične građe,
- predlaže godišnji plan poboljšanja tehničke infrastrukture,
- razmatra povezivanje sa srodnim ustanovama i/ili knjižnicama u zemlji i inozemstvu,
- predlaže otpis knjižnične građe,
- predlaže pokretanje stegovnog postupka za korisnike koji ne poštuju pravila utvrđena „Pravilnikom o radu“ Knjižnice,
- predlaže odluke koje nadopunjuju „Pravilnik“ konkretnim mjerama, pravilima i uslugama,
- obavlja druge poslove važne za rad Knjižnice, sukladno „Pravilniku“ te nalogima dekana.

4.1. Upravljanje gradom

Nabava knjižnične građe i izgradnja fonda smatra se jednim od najznačajnijih dijelova knjižničnog poslovanja te čini osnovu za sve ostale aktivnosti i djelovanje knjižnice. U knjižničnom kontekstu spominju se tri načina nabave građe, a to su kupnja, zamjena i dar, a ponekad se spominje i obvezni primjerak što je institucija ponajprije vezana uz deponitne knjižnice koje prikupljaju i čuvaju nacionalnu publicistiku.⁶⁸

Nabavnu politiku Središnje medicinske knjižnice oblikuje voditelj Knjižnice u suradnji s katedrama, a u skladu s potrebama znanstvenoistraživačkog i stručnog rada odnosno dogovorenim načelima usklađene nabave na razini matične ustanove, Sveučilišta u Zagrebu ili Republike Hrvatske.⁶⁹ Osobita pozornost pri izgradnji fonda daje se nabavi odgovarajućeg broja primjeraka literature propisane nastavnim planom i programom matične ustanove,

⁶⁷ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta*, Zagreb, listopad 2014., čl. 17, dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2015/09/Pravilnik-o-radu-SMK.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)

⁶⁸ Krajna, T.; Markulin, H., *Nabava knjižnične građe u visokoškolskim knjižnicama*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, vol. 54, br. 3, 2011., str. 23.

⁶⁹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta*, Zagreb, listopad 2014., čl. 24, dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2015/09/Pravilnik-o-radu-SMK.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)

izgradnji cjelovite zbirke stručnih i znanstvenih izdanja hrvatskih autora, te nabavi uglednih i relevantnih međunarodnih serijskih publikacija.⁷⁰

Korištenje knjižnične građe omogućeno je u samoj knjižnici ili kroz uslugu posudbe izvan knjižnice. Opseg, način i rokovi korištenja građe izvan knjižnice, tj. općenito usluga posudbe knjiga, posebno su regulirani „Pravilnikom o radu Središnje medicinske knjižnice“.⁷¹ Korisnik je dužan pažljivo postupati s građom koja mu je dana na korištenje, a u slučajevima njezina oštećenja ili gubitka, dužan ju je nadoknaditi drugim primjerkom istog naslova. Strogo je zabranjeno fotokopiranje, skeniranje ili bilo kakvo drugo neovlašteno umnažanje cjelovitog teksta knjižnične građe. Osim potrebnog poštivanja autorskih i srodnih prava pri upotrebi tiskanih publikacija, računa se vodi i o korištenju građe raspoložive u elektroničkom obliku. Upotreba takve građe podložna je odredbama posebnih, često komercijalnih, ugovora te je stoga također strogo zabranjena njezina nepropisna pohrana i distribucija.

4.2. Upravljanje pružanjem usluga

Uslugu definiramo kao vremenski ograničen nematerijalni čin kojim izvršitelj stvara određenu vrijednost i zadovoljava potrebe korisnika. Pojam usluge odnosi se na sam proces pružanja usluga (izvođenje), zatim na djelo, tj. rezultat procesa, te na odnos izvršitelja i korisnika.⁷² Neka od svojstava usluga su neprenosivost (pružaju se na točno određenom mjestu), nehomogenost (prilagođavaju se svakom korisniku), promjenjivost (intenzitet pružanja usluge može ovisiti o dobu dana, vremenskim uvjetima, rasporedu predavanja i sl.) i aktivno uključivanje korisnika (davanje ili primanje usluga, samoposluživanje).⁷³ Jedno od najvažnijih obilježja uslužnog procesa jest da daje rezultate koje korisnici žele postići i mora biti oblikovan u skladu sa zahtjevima poslovanja.

Središnja medicinska knjižnica usluge pruža poglavito studentima svih studijskih programa Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, nastavnom osoblju Medicinskog fakulteta te zdravstvenom osoblju Kliničkoga bolničkog centra Zagreb, liječnicima i

⁷⁰ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta*, Zagreb, listopad 2014., čl. 25, dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2015/09/Pravilnik-o-radu-SMK.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)

⁷¹ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta*, Zagreb, listopad 2014., čl. 32–40, dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2015/09/Pravilnik-o-radu-SMK.pdf> (pristup 4. 7. 2024.); Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Posudba knjiga*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/usluge/posudba-knjiga/> (pristup 1. 7. 2024.)

⁷² Strahonja, V., *Upravljanje informatičkim uslugama 2016. – Priroda usluga*, nastavni materijal, 2015., dostupno na: https://elfarchive1718.foi.hr/pluginfile.php/116899/mod_resource/content/3/2_Priroda_usluga.pdf (pristup 1. 7. 2024.)

⁷³ *Ibid.*

znanstvenicima iz drugih ustanova, ali je otvorena i svima kojima su potrebne medicinske informacije.⁷⁴

Pitanja vezana uz korisnike Središnje medicinske knjižnice propisana su člancima od 32. do 40. „Pravilnika o radu Središnje medicinske knjižnice.”⁷⁵ Učlanjenjem u Knjižnicu između korisnika i Knjižnice uspostavlja se ugovorni odnos čiji je sadržaj reguliran upravo spomenutim „Pravilnikom“. Središnja medicinska knjižnica treba upoznati korisnike s knjižničnim uslugama, pravilima rukovanja i korištenja knjižnične građe, a posebno s njihovim pravima i obvezama koje su također određene spomenutim „Pravilnikom“.

Osoblje knjižnice dužno je svakom korisniku pružiti uslugu tako da je u skladu s mogućnostima knjižnice, a istodobno najbolje zadovoljava njegove individualne potrebe. Usklađujući se s potrebama korisnika, Središnja medicinska knjižnica svoje usluge pruža kako u analognom tako i u elektroničkom obliku upotrebljavajući rješenja modernih informacijsko-komunikacijskih tehnologija. Sve usluge za studente, znanstveno-nastavno i zdravstveno osoblje u Središnjoj medicinskoj knjižnici potpuno su besplatne.

4.3. Upravljanje osobljem

„Pravilnikom o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci”,⁷⁶ donesenim na osnovi „Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti“, definirani su minimalni uvjeti koje mora zadovoljiti osoblje koje obavlja stručne knjižnične poslove. Istim „Pravilnikom“ propisani su i pravo i uvjeti stručnog napredovanja stručnih knjižničarskih djelatnika. Osoblje Središnje medicinske knjižnice ima obvezu trajnoga stručnog osposobljavanja i usavršavanja, što je primjetno i u raznovrsnom profilu stručnih temeljnih ali osobito viših zvanja osoblja koje djeluje u spomenutoj knjižnici (knjižničarski tehničar, knjižničarski suradnik i knjižničar te viši knjižničarski tehničar, viši knjižničar i knjižničarski savjetnik). Djelatnici su izravno odgovorni voditelju Središnje medicinske knjižnice, a preko njega dekanu Medicinskog fakulteta odnosno ravnatelju Kliničkoga bolničkog centra Zagreb, ovisno o tome čiji su zaposlenici.

Radni odnosi između Medicinskog fakulteta i zaposlenika, pa tako i osoblja u Knjižnici,

⁷⁴ Petrak, J.; Škorić, L., *op. cit.* u bilj. 57, str. 666; Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Česta pitanja*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/cesta-pitanja/> (pristup 1. 7. 2024.)

⁷⁵ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta*, Zagreb, listopad 2014., čl. 32–40, dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2015/09/Pravilnik-o-radu-SMK.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)

⁷⁶ Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci, Narodne novine, br. 107/21.

uređeni su „Pravilnikom o radu Medicinskog fakulteta“,⁷⁷ reflektiraju se i na sistematizaciju radnih mjesta, tj. pravilnik o ustroju radnih mjesta Fakulteta, a dodatno su uređeni i odredbama „Kolektivnog ugovora za znanost i visoko obrazovanje“.⁷⁸

4.4. Krizno upravljanje knjižnicom

Krizne situacije, u koje se ubrajaju pandemije te potresi kao elementarne nepogode, atipični su događaji koji se često ne mogu predvidjeti, ali mogu uzrokovati veliku štetu organizacijama i društvu u cjelini. Takve situacije prisiljavaju organizacije i društva da komuniciraju s različitim skupinama zbog ograničavanja opasnosti koje one mogu proizvesti, pri čemu upravo kvaliteta komunikacije može poboljšati ili pogoršati situaciju. Krizno komuniciranje jedna je od vrsta odnosa s javnošću koje treba i može omogućiti uspješno prevladavanje krize i, po mogućnosti, jačanje ugleda onoga tko krizom uspravlja.⁷⁹ Riječ je dakle o pojmu koji se rabi pri planiranju reakcije neke organizacije, u ovom slučaju fakultetske ustanove, tijekom krizne situacije.

Kad govorimo o epidemiji i potresu, koji su se dogodili gotovo istodobno tijekom 2020. godine, riječ je o potpuno različitim kriznim situacijama. S jedne strane, pandemija je bila prouzročena bolešću COVID-19 koja je svojom pojavom dotad bila potpuno nepoznata u medicinskoj i široj zajednici, nisu postojali učinkoviti načini liječenja, a svijet se suočio s dotad neviđenim mjerama socijalnog distanciranja, što je zahtijevalo korjenite promjene načina življenja, poslovanja i komuniciranja.⁸⁰ Potres s kojim su se suočili građani grada Zagreba početkom 2020., a zatim i građani Petrinje krajem 2020. godine, donio je goleme štete, između ostaloga i obrazovnim ustanovama. Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu ozbiljno se suočio s obje krize. Prva je zahtijevala veliku angažiranost njegovih zdravstvenih djelatnika u izravnom upravljanju epidemijom te angažiranost nastavnih i administrativnih djelatnika u upravljanju obrazovnim procesom. Druga je prouzročila velike štete na svim fakultetskim radilištima izazivajući krizu upravljanja prostornim kapacitetima i modelima poučavanja.

⁷⁷ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Medicinskog fakulteta*, Zagreb, srpanj 2023., dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2024/06/Pravilnik-o-radu-Medicinskog-fakulteta-2.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)

⁷⁸ Kolektivni ugovor za znanost i visoko obrazovanje, Narodne novine, br. 9/2019; Dodatak I. Kolektivnom ugovoru za znanost i visoko obrazovanje, Narodne novine, br. 9/2019.

⁷⁹ Jugo, D.; Skoko, B.; Petrović, M., *Krizno komuniciranje u Hrvatskoj 2020.: izvori informacija, povjerenje u institucije i meka moć država*, Sociologija i prostor, vol. 59, br. 3(222), 2021., str. 351.

⁸⁰ *Ibid.*, str. 350.

Komunikacija je jedna od ključnih funkcija kriznog upravljanja te određuje uspjeh ili neuspjeh cjelokupnog pokušaja obrane ustanove od negativnih posljedica krize. Rješavanje krize iziskuje, između ostaloga, brzo djelovanje, otvorenu komunikaciju te postavljanje poslovnih aktivnosti u skladu s očekivanjima okruženja. Pouzdane i vjerodostojne informacije ključne su za razumijevanje stvarne situacije te pomažu ljudima donijeti najbolje odluke kako bi zaštitili sebe i svoje bližnje i time smanjili ili čak otklonili osjećaj straha, neizvjesnosti i tjeskobe. Knjižnice, posebice one specijalne, u tome mogu imati veliku ulogu, o čemu govore brojni objavljeni radovi,⁸¹ kao i istraživanja javnog mnijenja.⁸² Međunarodna knjižničarska udruga IFLA (engl. *International Federation of Library Associations and Institutions*, hrv. Međunarodna federacija knjižničarskih društava i ustanova) također ističe važnost krizne komunikacije knjižnica prema svojim korisnicima potičući što raniju ponovnu uspostavu barem djelomičnih usluga, davanje korisnicima informacija o novonastalim promjenama u uslugama i radu knjižnice, ali se ističe i da ih je bitno obavijestiti i o problemima u kojima se knjižnica našla zbog nepredviđenih kriznih situacija.⁸³

Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu tijekom tzv. *lockdowna* (potpunog zatvaranja) i tijekom zabrane korištenja oštećenih prostora prilagodila se novim okolnostima i nastavila svoju djelatnost, daleko od korisnika i fizičkog fonda. Rad od kuće zahtijevao je reorganizaciju zaduženja djelatnika kako bi se usluge obavljale ciljano i na vrijeme. Središnja medicinska knjižnica postala je tako knjižnica s trinaest područnih kućnih ureda. Posebno se važnom pokazala spremnost djelatnika da u izvanrednim okolnostima budu dostupni na različitim platformama i alatima, u svako doba dana.⁸⁴ Uvedena je i jednostavna ali učinkovita evidencija poslova u realnom vremenu, što se pokazalo kao dobro rješenje. Tijekom cijelog toga razdoblja prioritet Knjižnice bio je što brži odgovor na svaki upit kako bi korisnici znali da je Središnja medicinska knjižnica uz njih. Osiguranjem udaljenog pristupa elektroničkim izvorima i njihovim probirom knjižničari su surađivali s nastavnicima u kreiranju prilagođenih popisa literature. Većina izdavača medicinske literature omogućila je različite modalitete udaljenog pristupa svojim izvorima što je u nekim slučajevima zahtijevalo

⁸¹ Walker, P., *The library's role in countering infodemics*, Journal of the Medical Library Association, vol. 109, br. 1, 2021., str. 133–136.

⁸² Geiger, A. W., *Most Americans – especially millennials – say libraries can help them find reliable, trustworthy information*, Pew Research Center, Washington (DC), 30. kolovoza 2017., dostupno na: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2017/08/30/most-americans-especially-millennials-say-libraries-can-help-them-find-reliable-trustworthy-information/> (pristup 7. 7. 2024.)

⁸³ McIlwaine, J., *IFLA Disaster Preparedness and Planning: A Brief Manual*, IFLA-PAC, Paris, 2006., dostupno na: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1315> (pristup 10. 7. 2024.)

⁸⁴ Škorić, L.; Markulin, H., *U vrtlogu infodemije: važnost informacijske i zdravstvene pismenosti i aktivna uloga Središnje medicinske knjižnice*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, vol. 65, br. 1, str. 189–190.

dotatne pregovore. Djelatnici Knjižnice redovito su ažurirali i objavljivali detaljne upute za pristup relevantnim izvorima. Bibliometrijski stručnjaci iz Središnje medicinske knjižnice svoje su analize potrebne za nastavno i znanstveno napredovanje radili iz „kućnih ureda“, potpisivali ih digitalno te elektroničkom poštom slali korisnicima.

Odabrane informacije o epidemiji bolesti COVID-19 redovito su objavljivane na mrežnom mjestu Knjižnice⁸⁵ i Facebook stranicama Knjižnice⁸⁶ i Fakulteta,⁸⁷ a u „Digitalnom repozitoriju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Dr Med“⁸⁸ kreirana je posebna virtualna zbirka u otvorenom pristupu koja okuplja radove djelatnika Fakulteta s tematikom bolesti COVID-19. Velik dio nastavnih obaveza Središnja medicinska knjižnica u tom je razdoblju provodila na daljinu. „Knjižnični“ moduli izvedeni su pomoću novih alata, pripremljene su ozvučene prezentacije, interaktivni zadaci, a organizirani su i izravni susreti sa studentima pomoću različitih mrežnih aplikacija. Svoju redovitu godišnju korisničku konferenciju *Medical Information Conference Croatia* (MICC) Knjižnica je s fizičkog prebacila na virtualni oblik. Izlaganja s konferencije MICC o utjecaju pandemije na sustav znanstvene komunikacije, novim obrascima objavljivanja, dostupnosti i kvaliteti zdravstvenih podataka, inovacijama u medicinskoj edukaciji i ulozi znanstvenih i stručnih ustanova u obuzdavanju infodemije dostupna su na YouTube kanalu Medicinskog fakulteta⁸⁹ i mrežnim stranicama Središnje medicinske knjižnice.⁹⁰ Također, i manifestacija Noć knjige, čiji je primarni cilj poticanje čitanja u široj javnosti, prebacila se u virtualno okruženje.⁹¹

Iako je jedan od ključnih ciljeva Knjižnice oduvijek bilo promoviranje informacijske pismenosti kako formalno kroz nastavu tako i neformalno kroz izravnu suradnju s korisnicima,⁹² tijekom pandemije bolesti COVID-19 Knjižnica se više nego ikad prije našla u ulozi promicatelja informacijske i zdravstvene pismenosti te ključnog faktora u educiranju

⁸⁵ Mrežna stranica Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/> (pristup 6. 7. 2024.)

⁸⁶ Facebook stranica Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://www.facebook.com/smknjiznica/> (pristup 6. 7. 2024.)

⁸⁷ Facebook stranica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://www.facebook.com/MedicinskiFakultetZagreb/> (pristup 6. 7. 2024.)

⁸⁸ Dr Med – digitalni repozitorij Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://repozitorij.mef.unizg.hr/> (pristup 6. 7. 2024.)

⁸⁹ YouTube kanal Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://www.youtube.com/@mefzg1959/streams> (pristup 6. 7. 2024.)

⁹⁰ Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *MICC*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/dogadanja/micc/> (pristup 1. 7. 2024.)

⁹¹ Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Noć knjige*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/dogadanja/noc-knjige/> (pristup 1. 7. 2024.)

⁹² Škorić, L.; Šember, M.; Markulin, H.; Petrak, J., *Informacijska pismenost u nastavnom programu diplomskog studija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, vol. 55, br. 3–4, 2012., str. 17–28; Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Misija i vizija*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/o-nama/misija-i-vizija/> (pristup 1. 7. 2024.)

korisnika o snalaženju u informacijski preopterećenom društvu i pronalaženju kvalitetnih izvora medicinskih i zdravstvenih informacija. Na kraju ćemo spomenuti posebno važnu djelatnost Središnje medicinske knjižnice tijekom kriznog razdoblja epidemije koja se ogledala u informacijskoj potpori Ministarstvu zdravstva Republike Hrvatske, odnosno Nacionalnom stožeru civilne zaštite, kojem je u više od 70 izvještaja dostavljen probir novoobjavljenih članaka na temu bolesti COVID-19 i virusa SARS-CoV-2.⁹³

Osim promjene načina pružanja usluga tijekom kriznih situacija prouzročenih pandemijom bolesti COVID-19 i potresima, Središnja medicinska knjižnica poduzela je i mnoštvo mjera koje je zahtijevala fizička, tj. tiskana knjižnična građa koja se nakon razornoga zagrebačkog potresa našla ugrožena u oštećenim knjižničnim prostorima. Kako bi se u tim izvanrednim okolnostima smanjila daljnja oštećenja građe, Knjižnica je slijedila preporuke stručne zajednice i one propisane „Pravilnikom o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe“.⁹⁴ Tako se prvo pristupilo procjeni štete kako bi se identificirala ugrožena građa, zatim su se primijenili različiti postupci njezine daljnje zaštite koji su uključivali njezino pakiranje, preseljenje i skladištenje na adekvatnim i sigurnim lokacijama, a na kraju se organizirao i povratak građe u prostor Knjižnice nakon što su se za to stekli uvjeti ostvareni građevinskim sanacijama fakultetskih zgrada i prostora.

⁹³ Škorić, L.; Markulin, H., *op. cit.* u bilj. 84, str. 192–193.

⁹⁴ Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe, Narodne novine, br. 27/23. Čl. 13–18.

5. ZAKLJUČAK

Upravljanje knjižnicom podvrsta je sustava upravljanja neprofitnim ustanovama kojem su cilj i svrha specifična pitanja s kojima se knjižnice suočavaju, poput knjižničnih usluga, planiranja razvoja knjižničnih fondova, odnosa s korisnicima, stručnog osoblja i njihova razvoja, tehnološkog osuvremenjivanja i sl. Upravljanje visokoškolskim/akademske knjižnicama dodatno je obilježeno brzim promjenama istraživačkog i obrazovnog okoliša te brzim tehnološkim promjenama u načinu bilježenja, čuvanja i pristupa znanstvenim informacijama. Knjižnice moraju u akademskoj zajednici djelovati proaktivno, inovativno i suradnički potičući korisnike, prije svega studente, na stjecanje naprednih vještina informacijske pismenosti koja je preduvjet kako djelotvornog upravljanja znanstvenim i stručnim informacijama tako i procesa uspješnoga cjeloživotnog učenja. U budućnosti će se knjižnice zasigurno i dalje suočavati s novim izazovima nastalima zbog brzog razvoja novih tehnoloških rješenja, ali i promjena u obrazovnom sustavu. Stoga je ključno da zadrže svoju fleksibilnost i otvorenost prema stalnim promjenama te da nastave s razvijanjem inovativnih pristupa upravljanju i pružanju usluga kako bi zadržale svoju vitalnu ulogu u akademskoj zajednici i društvu u cjelini.

6. LITERATURA I PRAVNI IZVORI

6.1. Literatura

1. Balog, A., *Upravljanje knjižnicom kao poslovna funkcija*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, vol. 61, br. 2, 2018., str. 73–97.
2. Čuljak, M.; Machala Poplašen, L., *Knjižnica Andrija Štampar*, u: Pećina, M.; Klarica, M. (ur.), *Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu: 1917.–2017.*, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 104–108.
3. Geiger, A. W., *Most Americans – especially millennials – say libraries can help them find reliable, trustworthy information*, Pew Research Center, Washington (DC), 30. kolovoza 2017., dostupno na: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2017/08/30/most-americans-especially-millennials-say-libraries-can-help-them-find-reliable-trustworthy-information/> (pristup 7. 7. 2024.)
4. Gojević, M.; Bralić, G. (prir.), *Knjižnice u 2022.*, Priopćenje, god. LX, br. KUL-2023-1-2, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 15. rujna 2023., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58153> (pristup 15. 7. 2024.)
5. Jugo, D.; Skoko, B.; Petrović, M., *Krizno komuniciranje u Hrvatskoj 2020.: izvori informacija, povjerenje u institucije i meka moć država*, Sociologija i prostor, vol. 59, br. 3(222), 2021., str. 349–370.
6. Krajna, T.; Markulin, H., *Nabava knjižnične građe u visokoškolskim knjižnicama*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, vol. 54, br. 3, 2011., str. 21–42.
7. Machala Poplašen, L., *Uloga knjižničara u visokoškolskom obrazovanju*, u: Mašina Delija, D.; Kalanj, K. (ur.), *Knjižnice, osnivači, zajednica: dijalog za promjene – 16. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica. Zbornik radova*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2023., str. 193–205.
8. Marasović, N.; Tumbas, K., *Dan hrvatske knjige – dan kada je dovršena Marulićeva „Judita“*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 22. travnja 2024., dostupno na: <https://nsk.hr/blog/dan-hrvatske-knjige-dan-kada-je-dovrsena-maruliceva-judita/> (pristup 25. 6. 2024.)
9. Markulin, H.; Škorić, L.; Petrak, J., *Informacijska pismenost u visokoškolskom kurikulumu: sustavni pristup Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Čitalište, vol. 24, 2014., str. 9–15.

10. McIlwaine, J., *IFLA Disaster Preparedness and Planning: A Brief Manual*, IFLA-PAC, Paris, 2006., dostupno na: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1315> (pristup 10. 7. 2024.)
11. Ministarstvo kulture i medija, Republika Hrvatska, *Knjižnična djelatnost – Propisi*, c2024., dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/propisi-543/knjiznicna-djelatnost-16232/16232> (pristup 30. 6. 2024.)
12. Neil, J. G., *The entrepreneurial imperative advancing from incremental to radical change in the academic library*, Portal: Libraries and the Academy, vol. 1, br. 1, 2001., str. 1–13, dostupno na: <https://doi.org/10.1353/pla.2001.0006>
13. Petrak, J.; Škorić, L., *Središnja medicinska knjižnica*, u: Pećina, M.; Klarica, M. (ur.), *Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu: 1917.–2017.*, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. [663]–668.
14. Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Posudba knjiga*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/usluge/posudba-knjiga/> (pristup 1. 7. 2024.)
15. Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Česta pitanja*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/cesta-pitanja/> (pristup 1. 7. 2024.)
16. Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *MICC*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/dogadanja/micc/> (pristup 1. 7. 2024.)
17. Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Noć knjige*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/dogadanja/noc-knjige/> (pristup 1. 7. 2024.)
18. Središnja medicinska knjižnica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, *Misija i vizija*, c2024., dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/o-nama/misija-i-vizija/> (pristup 1. 7. 2024.)
19. Strahonja, V., *Upravljanje informatičkim uslugama 2016. – Priroda usluga*, nastavni materijal, 2015., dostupno na: https://elfarchive1718.foi.hr/pluginfile.php/116899/mod_resource/content/3/2_Priroda_usluga.pdf (pristup 1. 7. 2024.)
20. Škorić, L.; Markulin, H., *U vrtlogu infodemije: važnost informacijske i zdravstvene pismenosti i aktivna uloga Središnje medicinske knjižnice*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, vol. 65, br. 1, str. 177–198.
21. Škorić, L.; Šember, M.; Markulin, H.; Petrak, J., *Informacijska pismenost u nastavnom programu diplomskog studija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, vol. 55, br. 3–4, 2012., str. 17–28;
22. Tadić, K., *Rad u knjižnici*, Naklada „Benja“, Opatija, 1994.

23. Walker, P., *The library's role in countering infodemics*, Journal of the Medical Library Association, vol. 109, br. 1, 2021., str. 133–136.

6.2. Pravni izvori

1. Dodatak I. Kolektivnom ugovoru za znanost i visoko obrazovanje, Narodne novine, br. 9/2019.
2. Kolektivni ugovor za znanost i visoko obrazovanje, Narodne novine, br. 9/2019.
3. Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Medicinskog fakulteta*, Zagreb, srpanj 2023., dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2024/06/Pravilnik-o-radu-Medicinskog-fakulteta-2.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)
4. Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Pravilnik o radu Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta*, Zagreb, listopad 2014., dostupno na: <https://mef.unizg.hr/app/uploads/2015/09/Pravilnik-o-radu-SMK.pdf> (pristup 4. 7. 2024.)
5. Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, *Statut Medicinskog fakulteta*, Zagreb, lipanj 2023., dostupno na: https://mef.unizg.hr/app/uploads/2024/03/MEF-Statut_2023-1.pdf (pristup 4. 7. 2024.)
6. Ministarstvo kulture i medija, Republika Hrvatska, *Sporazum o jedinstvenoj cijeni knjige*, 2007., dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/novosti/SPORAZUM%20O%20JEDINSTVENOJ%20CIJENI%20KNJIGE.pdf> (pristup 25. 6. 2024.)
7. Odluka o proglašenju Dana hrvatske knjige, Narodne novine, br. 30/96.
8. Pravilnik o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, br. 81/21.
9. Pravilnik o obveznom primjerku, Narodne novine, br. 66/20,152/22.
10. Pravilnik o upisniku knjižnica, Narodne novine, br. 78/2020.
11. Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci, Narodne novine, br. 107/21.
12. Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe, Narodne novine, br. 27/23.
13. Standard za digitalne knjižnice, Narodne novine, br. 103/21.
14. Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Narodne novine, br. 103/21.
15. Standard za specijalne knjižnice, Narodne novine, br. 103/21.
16. Standard za školske knjižnice, Narodne novine, br. 61/23.
17. Standard za visokoškolske, sveučilišne i znanstvene knjižnice, Narodne novine, br. 81/22.

18. Uredba o osnivanju Hrvatske knjižnice za slijepe, Narodne novine, br. 115/99.
19. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Narodne novine, br. 17/19, 98/19, 114/22, 36/24.
20. Zakon o osiguravanju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju, Narodne novine, br. 151/22.
21. Zakon o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, Narodne novine, br. 119/22.

6.3. Mrežni izvori

1. CRORIS – Informacijski sustav znanosti RH, dostupno na: <https://www.croris.hr/> (pristup 5. 7. 2024.)
2. Dabar – Digitalni akademski arhivi i repozitoriji, dostupno na: <https://dabar.srce.hr/> (pristup 5. 7. 2024.)
3. Dr Med – digitalni repozitorij Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://repozitorij.mef.unizg.hr/> (pristup 6. 7. 2024.)
4. Facebook stranica Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://www.facebook.com/MedicinskifakultetZagreb/> (pristup 6. 7. 2024.)
5. Facebook stranica Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://www.facebook.com/smknjiznica/> (pristup 6. 7. 2024.)
6. Mrežna stranica Središnje medicinske knjižnice Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://smk.mef.unizg.hr/> (pristup 6. 7. 2024.)
7. YouTube kanal Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dostupno na: <https://www.youtube.com/@mefzg1959/streams> (pristup 6. 7. 2024.)